

Dominancia és pártverseny

A magyar pártrendszer úgy 2006-ig totálisan zártnak, megújulás-képtelennek bizonyult, ám 2008-tól – az SZDSZ-nek a koalícióból való kilépésével – felgyorsultak az események, olyannyira, hogy a 2009. évi EP-választáson már érzékeltetni lehetett a pártrendszer kezdődő bomlását, a régi preferencia-viszonyok radikális átrendeződését, illetve új pártok felnövekedését. A 2010. évi választásokkal a helyzet még inkább a régi pártrendszer bomlása felé halad, hiszen – a többi kelet-közép-európai országhoz hasonlóan – a szavazók „kivitték” a parlamentből a két nagy rendszerváltó pártot, az MDF-et és az SZDSZ-t.

Önmagában érdekes kérdés egy időtállóan tűnő pártrendszer szétrepedése, de még inkább az, hogy *milyen új rendszer* lép a helyére. Mondhatnánk, hogy az új pártrendszer egyelőre roppant kialakulatlan, ám – a 2006-2010 közötti történések tanulmányozása alapján - kirajzolódni látszik egy használhatónak tűnő elméleti magyarázat is. E szerint a magyar pártrendszeren belüli történések korántsem véletlenszerűek, hanem bizonyos történeti trendek megismétlődését jelzik. A Fidesz kétharmadnál is nagyobb győzelme, a korábbi nagy párt szétesése, az újonnan létrejövő kétosztatú ellenzék, illetve a társadalom túlnyomó többségének „fellázadása” az eddigi pártrendszer ellen világosan a Magyarország politikatörténetéből ismert domináns párti rendszer megismétlődését sejteti. Anélkül, hogy részleteiben elemezhetnénk, ezúttal csak felvetjük azt a hipotézist, hogy a 2010. évi választáson a baloldali kormánnyal szembeni társadalmi „ellenállás” óriási fordulatot eredményezett, amelynek eredményeképp Magyarországon újra a domináns párti rendszer küszöbén állunk.

Különleges dominancia

A magyar politikatörténet bővelkedik domináns pártokban, amelyek hosszabb időre rányomják bélyegüket a pártpolitikai aréna fejlődésére. A rendszerváltás folyamatában senki

nem számolt ezzel a lehetőséggel, mindenki egy plurális szerkezettel számolt, amelyben tartósan senki nem birtokolja a hatalmat. S így is lett: 1990 és 2006 között négyévenként cserélődtek a kormányok, s egyik pártnak sem volt esélye az államhatalom kisajátítására. Ám visszanezve figyelmeztető ténynek kell tekintenünk, hogy a négy évenkénti váltógazdálkodás idején roppant erős verseny alakult ki a tartósabb kormányzati szerepért. 1990 és 2010 mindössze egyszer, az MSZP-nek sikerült megtörnie ezt a négy éves kormányzati ritmust, mégpedig 2006-ban, amikor másodsor egymás után választást nyert. Talán nem járunk messze az igazságtól, ha azt állítjuk: vesztére, mert a Fidesz ellenstratégiája épp ebből a második győzelemből, a hatalom esetleges tartós baloldali kisajátításából fakadt.

Az MSZP is szeretett volna, de nem tudott domináns párttá válni, mert hiányzott ehhez – pedig ez alapfeltétel – a tekintélye. Az MSZP „menedzserpárt” maradt anélkül, hogy tartós társadalmi elfogadottság állt volna mögötte. A Fidesz nem véletlenül kezdte el a tekintély felől támadni az MSZP-t, amikor a hatalom gyakorlásának képtelenségét próbálta rábizonyítani. Az elmúlt négy év folyamatai kapcsán azonban kimondhatjuk talán a legnagyobb tanulságot: *a négy éves váltógazdálkodási ciklusok 2006-os „megtörése” vezetett oda, hogy a 2010. évi választásokon szétrobbant az egész pártrendszer.* A Fidesz most kialakult domináns szerepe valóban egy új, ám a magyar párttörténelem felől egy régi korszak nyitánya lehet. Ez a régi hagyomány nem más, mint egy pártnak több ciklusra (olykor évtizedekre) való kormányzati fölénye, azaz: hatalomba betonozódása. A dolgok mai állása szerint a Fidesznek van esélye erre, annál is inkább, mert az ellenzék (mégis csak) vezető ereje, az MSZP egyelőre nem érti vereségének okait, a többi ellenzéki párt pedig örül annak, hogy egyáltalán a parlament tagja lehet.

Négypárt-rendszerből töredezett ellenzék

Európai és magyar történelmi trend, hogy a parlamentekben sokágú ellenzék ül a kormánypártokkal szemben. A tapasztalat az, hogy ennek az ellenzéknek van egy mérsékeltebb és egy radikálisabb, egy bal- és egy jobboldali pólusa. 1990 után a hazai közéletben tartósan egyik trend sem érvényesült, inkább egy „egyosztatú” ellenzéki keret honosodtak meg. Ha a baloldal kormányzott, vele szemben egy kompakt jobboldali ellenzék

állott, illetve fordítva. A képet némileg az árnyalja, hogy a nagy baloldali pártnak volt egy állandó kis szatellit-pártja, ahogyan a jobboldali nagy pártnak szintén. Így a bevezetőben említett merev, de „strapabíró” pártrendszer sokáig valójában egy masszív „négypártrendszer” volt, s úgy tűnt, hogy ennek semmiféle alternatívája nincs.

Am 2006-tól kezdődően fokozatosan megrendült ennek a négypártrendszernek mind a két axiomatikus alapja. 1. Őszöd után felborult a két nagy párt közötti szimmetria, hiszen a Fidesz elkezdett növekedni, miközben a baloldalon folyamatos csökkenés mutatkozott. 2. A baloldalon megrendült a nagy pártnak és szövetséges pártjának, az SZDSZ-nek a viszonya. Ráadásul az egyre inkább baloldalt-segítő MDF-en belül is kiéleződtek a belső viszonyok. Miközben tehát a felszínen még úgy látszott, hogy a magyar pártrendszer stabil és mozdíthatatlan, 2006 és 2010 között jóvátehetetlen belső repedések és törések keletkeztek, amelyek felnövesztették a Jobbikot, és esélyessé tették a Lehet Más a Politikát. Legfőképpen pedig vetélytárs nélküli, domináns párti szerepbe hozták a Fideszt.

Ezzel azonban a magyar politika ismét csak régebbi trendekhez tért vissza. Az 1945 előtti magyar politikában korántsem ismeretlen ez az „aszimmetrikus” pártverseny: egy nagy párt kormányon, illetve többpólusú és szétagolt ellenzék a másik térfélen. A régi domináns pártok létjogosultságát az adta, hogy ellenzékük külön-külön, de együttesen is kormányképtelennek bizonyult. A Fidesz legelementárisabb tette pedig az elmúlt években az volt. Hogy önmagát egyedüli kormányképes párttá tornázta fel, elérvén, hogy ellenfelei kormányképtelenné, némelyek pedig parlament-képtelenné váljanak.

Társadalmi milió és pártrendszer

Fontos összetevője a pártrendszer változásának a társadalom új „igénybejelentése”, mégpedig kettős értelemben. Egyfelől a hazai választók nagyon markánsan feladták a két nagy párt párhuzamos fenntartására irányuló szavazói motivációikat, és az MSZP-t középpárti pozícióba szorították vissza. Másfelől új kínálatot kerestek maguknak. A Jobbik és a Lehet Más a Politika felemelkedése ennek a markáns szavazótábori átrendeződésnek köszönhető.

A volt kormánypárt erre a strukturális – sőt történelmi – átrendeződésre nem tudott kellően kifinomult magyarázattal szolgálni. A populizmus, mint magyarázat kétségkívül

markáns, ám nem kellően megalapozott magyarázat, hiszen például az MSZP vezette kormányok munkamódszerével nemigen volt kezelhető Magyarország számos problémája, amelyeket éppen az ellenzéki pártok emeltek az érdeklődés homlokterébe. Más kérdés, hogy az ellenzéki Fidesz 2009-től kezdődően a tőle jócskán jobbra álló Jobbikkal került szembe, például a magyar társadalom számos kérdését (pl. a cigányság ügyét) tekintve.

Nem véletlen, hogy a Fidesz választási győzelmében fontos szerepet játszott a társadalommal való újszerűen elképzelt viszony. A baloldali kormányok menedzserizmusa szempontjából korábban másodlagos volt, hogy a társadalom különféle csoportjai milyen kapcsolatban vannak vele. Az utolsó évben Bajnai Gordon ezen a helyzeten már csak azért sem tudott változtatni, mert szándékosan csak a válságkezelésre koncentrált. Vele szemben a Fidesz azzal érvelhetett, hogy a válságkezelés valójában nem kormányzás, mert hiszen a kormányzás a néppel való interakció.

Új vagy történelmi pártrendszer?

A Fidesz szupertöbbségével a rendszerváltás korának Magyarországon eddig egyedülálló képlet jött létre, miközben megalapozódtak a történelmileg már jól ismert domináns párti rendszer feltételei. A hosszasan kormányzó domináns párti szisztémákat a világ (Mexikótól Japánig) jól ismeri, a kérdés az, hogy Magyarországon milyen fajta domináns rendszer jön majd létre. Olyan, mint 1867 után évtizedekig volt (amikor az ellenzék harminc évig nem jutott kormányra), vagy olyan, amikor – mint Nyugat-Európa legtöbb országában – a kormányon lévők két-három ciklust töltenek kormányon, miközben ellenzékük felnő a kormányzás kihívásához.

Az nyilvánvaló, hogy a négy évenkénti váltógazdálkodás és a harminc évenkénti egyaránt rossz. A Fidesz nyilván nem négy évre, remélhetőleg nem is harmincra tervez. Az MSZP – véleményünk szerint – akkor jár el helyesen, ha négy év múlva még nem akar mindenáron visszajönni, azaz belátja: az ellenzéki ereje éppen az önépítkezésben és egy újfajta kormányképesség megteremtésében áll.